

**ПРАБЛЕМА ПЕРАДАЧЫ ЎЛАСНЫХ ІМЁН
ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ З БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
НА ЛАЦІНАГРАФІЧНЫЯ МОВЫ**

**THE PROBLEM OF PROPER NAME RENDERING FROM
BELARUSIAN INTO LANGUAGES BASED ON ROMAN
CHARACTERS**

A.V. Берастоўскі¹⁾, М.В. Берастоўская²⁾

A.V. Berastouski¹⁾, M.V. Berastouskaya²⁾

¹⁾Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі

²⁾Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Мінск, Беларусь

¹⁾Belarusian State University of Informatics and Radioelectronics

²⁾Belarusian State University
Minsk, Belarus

e-mail: ¹⁾misterberestovski@gmail.com

Пераклад з беларускай мовы на лацінаграфічныя мовы ўскладняецца адсутнасцю адзінай сістэмы перадачы ўласных імён. Для вулічных тапонімаў і пашпартаў грамадзян выкарыстоўваюцца 2 розныя сістэмы, многія перакладчыкі перадаюць уласныя імёны безсістэмна і непаслядоўна.

Translation from Belarusian into languages using Roman characters has the challenge of the absence of any uniform system of rendering proper names. There are 2 different systems for toponyms and for citizens' passports while many translators follow no systems or rules at all when working with proper nouns.

Ключавыя словы: беларуская; мова; лацінка; пераклад; тапонім; транскрыпцыя; уласнае імя; уніфікацыя.

Keywords: Belarusian; language; proper name; Roman characters; translation; transcription; toponym; unification.

Перакладаць з беларускай мовы на англійскую (ці іншую заходнеўрапейскую лацінаграфічную мову) для тых, хто жыве ў Беларусі, значна цяжэй, чым з пэўнай заходнеўрапейскай мовы на беларускую. Асаблівую цяжкасць у перакладзе з беларускай мовы на заходнеўрапейскія лацінаграфічныя мовы складае адэкватная перадача ўласных імёнаў. Гэта цяжкасць выклікана наступнымі акалічнасцямі: наяўнасць дзвух дзяржаўных моў – рускай і беларускай, наяўнасць двух стандартаў беларускай мовы – афіцыйнага правапісу і перапрацаванай версіі правапісу 1930-х гг. («тарашкевіцы») і адсутнасці ўніфікаванага падыходу ў справе перадачы ўласных імён сімваламі лацінскага алфавіту. З гэтай прычыны фраза «праспект Незалежнасці» можа быць перададзена як *Praspekt Niezaliežnasci* паводле патрабаванняў інструкцыі па транслітарацыі геаграфічных назваў Рэспублікі Беларусь

літарамі лацінскага алфавіту Дзяржаўнага камітэта па зямельным рэсурсам, геадэзіі і картаграфіі Рэспублікі Беларусь, а можа быць перакладзена літаральна з рускай ці беларускай мовы на англійскую (Independence avenue) ці французскую (Avenue de l'Indépendance) альбо (і гэта самы распаўсюджаны выбар перакладчыка) перададзена частковай транскрыпцыяй з рускай (Nezavisimosti avenue). І гэта не поўны пералік варыянтаў перадачы адной і той жа фразы, кожны з якіх будзе успрымацца носьбітам замежнай мовы як зусім іншы адрас.

Тое ж самае тычыцца і перадачы імён ў пашпартах грамадзян Беларусі. Традыцыйна імя і прозвішча ў гэтых дакументах перадаецца транскрыпцыяй англійскага алфавіту з беларускай мовы. Па жаданні грамадзяніна імя можа быць перададзена лацінкай іншым чынам. Звычайна гэта не складае вялікіх праблем, калі чалавек паслядоўна карыстаецца пэўным напісаннем імя і прозвішча адпаведна пашпартных дадзеных. Аднак праблемы могуць узнікаць, калі англійскімі спалучэннямі літар спрабуюць перадаваць любыя імёны з рускай ці беларускай моў, незалежна ад прынцыповых акалічнасцяў, на якія мы жадаем звярнуць увагу. Такія выбітныя асобы беларускага паходжання як Адам Міцкевіч, Сымон Будны і Марк Шагал вядомы за мяжой у пэўным лацінаграфічным варыянце: Adam Mickiewicz, Marc Chagal, Szymon Budny – і напісанне гэтых імён лацінкай не залежыць ад правапісу мовы, на якой пра іх пішуць [1, с. 61]. Спробы напісаць іх імёны як Adam Mitskevich, Mark Shagal і Simon Budny можа навесці чытача на думку пра наяўнасць яшчэ адной плеяды выбітных беларусаў апроч ужо вядомых паэта, мастака і асветніка.

Паколькі праблема стварэння адзіных правілаў перадачы ўласных імён з беларускай мовы знаходзіцца за межамі нашай кампетэнцыі як выкладчыкаў і як перакладчыкаў, мы можам толькі рабіць свае абмежаваныя спробы трымацца пэўнай паслядоўнасці пры іх перадачы. Так, адрас арганізацыі ў гэксце перакладу можна перадаваць двума варыянтамі Praspiekt Niezalieźnasci (Nezavisimosti avenue), калі ёсць такая магчымасць. Можна паслядоўна трымацца варыянта перадачы адраса, які ўжо замацаваўся на сайце і ў дакументах арганізацыі.

Ёсць правіла перадачы ўласных імён людзей з мовы арыгінала адпаведна мясцовых стандартаў транслітарацыі, нават калі гэтыя імёны сустракаюцца ў гэксце на беларускай мове. Таму аднолькавыя імёны, напрыклад, «Уладзімір» трэба пісаць Volodymyr, калі гаворка ідзе пра грамадзяніна Украіны, але Vladimir, калі гаворка ідзе пра расіяніна.

У выпадку выбару перадачы назвы пэўнага тапоніма праз пераклад на адпаведную мову, а не праз транскрыпцыю з беларускай ці іншай мовы, трэба імкнуцца пазбягаць грубых памылак і недакладнасці. Да

такіх грубых памылак адносіцца выкарыстанне англійскага слова square як пераклад плошчы любой формы, у той час як у англійскай мове існуюць два розныя словы: square для плошчы прамавугольнай формы і circus для круглай плошчы. Пераклад назвы «Плошча Перамогі» як Victory Square з'яўляцца такім чынам грубай памылкай [2, с. 120–121]. Таксама спробы літаральнага перакладу на англійскую назвы праваслаўных храмаў з выкарыстаннем слова temple можа дэзарыентаваць носьбіта гэтай мовы, бо часцей за ўсё такім словам апісваюць не хрысціянскі храм, а будыйскі, індуйсцкі ці сінтаісцкі. Таму ў справе перакладу назваў праваслаўных храмаў з беларускай мовы на англійскую лепш карыстацца словам *church*.

Пераклад – гэта мост, які аб'ядноўвае розныя культуры праз пераадоленне моўных бар'ераў, і адэкватная перадача ўласных імён павінна быць адной з апораў гэтага моста.

БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. Берастоўскі А.В. Праблемы перакладу з беларускай мовы // Міжкультурная камунікацыя і прафесійна арыентаванае навучанне замежным мовам. Матэрыялы VI Міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 91-годдзю заснавання Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Мн.: «Изд. центр БГУ», 2012. С. 60-61.
2. Слепович В.С. Курс перевода (английский-русский язык). Translation Course / В.С. Слепович. Мн.: «ТетраСистемс», 2001.

НЕКОТОРЫЕ СПОСОБЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ ЧАСТНЫХ ЗНАЧЕНИЙ НЕОБХОДИМОСТИ

SOME IDENTIFICATION METHODS OF NECESSITY MEANINGS

Н.А. Куркович

N.A. Kurkovich

Белорусский государственный университет

Минск, Беларусь

Belarusian State University

Minsk, Belarus

e-mail: kna2an@mail.ru

В статье рассматриваются частные значения модальности необходимости и способы их идентификации в контекстах с ядерными модальными средствами.

The article focuses on particular modal meanings of necessity and their identification methods in contexts with nuclear modal means.

Ключевые слова: модальность; значение необходимости; модальные глаголы.

Keywords: modality; meaning of necessity; modal verbs.